

HARALD L. HANSEN

RAF på villspor?

Halifax bombefly. (Foto hentet fra www.welney.org.uk).

Søndag 12. november 1944 ble en spesiell dag på Berger. Kvelden før hadde det falt flere miner i området, bl.a. i Leina i Sandvika sør for Berger. På den tiden kjente alle hverandre i Berger-området, og nyheten om at det hadde falt ned miner i Leina, ble raskt spredt i løpet av formiddagen.

Nedslag i Leina

Nyheten nådde raskt frem til to unggutter som syntes at dette var ekstra spennende; Erling Pettersen på 16 år som bodde i Øvregate og den litt eldre Odd Meyer Hansen som bodde i Hovsveien. Dette måtte de undersøke!

De tok med seg det verktøyet de kunne finne, uten å egentlig vite hva de skulle bruke det til. Utpå ettermiddagen bega de seg over Hovshøyda og ned forbi Hovsmyra. De hadde hørt at det hadde falt ned minst tre miner i Leina, hvorav to på land. Den ene hadde landet i ganske bløt jord i hagen til Georg Andersen, Sigurd Andersens far. Den hadde boret seg langt ned i bakken. Den andre, som lå nederst i veien fra Hovsmyra, hadde falt på fjellgrunn og hadde sprukket. Det var denne minen som var målet for Erling og Odd. Etter en ganske kort stund klarte de å lokalisere minen. De hadde jo hørt fra folk i Leina hvor den lå.

Uten tanke på at det kunne medføre fare for dem selv, begynte de å demontere toppen av minen og fjernet deler de fant under dekslet. Delene tok de med seg - og gjemte under en granlegg ved Myra. Da det begynte å skumre, tok de fatt på turen over Hovshøyda tilbake til Berger. De måtte jo rekke filmen på Samhold Kino(!) - der "Det spøker" med Nils Poppe, ble vist denne kvelden.

De hentet senere delene ved granleggen og tok disse med hjem, uten å fortelle det til foreldrene. Dagen etter kom det noen unge tyske soldater og desarmerte og uskadeliggjorde minene. Minen som har falt i sjøen, ble detonert under kontrollerte forhold.

Hva var hensikten?

RAF drev utstrakt minelegging av definerte sjoområder og havneområder fra kontinentet og nordover. I Oslofjorden var det Oslo havn og Fredrikstad havn som sto i fokus under de alliertes operasjon "Gardening". Oslos kodenavn var "Onions" og Fredrikstads kodenavn lød "Tomatoes".

Kontakter ved RAF Museum i London kan ikke vise til noe loggført minelegging av Svelvikstrømmen eller Drammensfjorden. Er det mulig at RAF rett og slett bommet på Oslofjorden? Dette uttaler RAF Museum i en epost; "it would be quite easy for one or two of these aircrafts to mistake Drammens fjord for nearby Oslo fjord".

Vi vet at det ved 20-tiden den 11. november 1944 passerte fly som fra stor høyde slapp miner over Svelvikstrømmen og Drammensfjorden. Flyene har helt klart vært inne over Oslofjorden, hvilket blir bekreftet av Bomber Commands log som viser at mellom 11. og 12. november slapp 9 Lancaster og 12 Halifax bombe-fly henholdsvis 51 og 47 miner over det som opprinnelig skulle være mål i Indre Oslofjord.

At RAF sannsynligvis bommet på Oslofjorden, ble også i sin tid bekreftet av Bergermannen Sigurd Andersen som var aktiv i den lokale Milorg-avdelingen under krigen - og senere leder for den lokale avdeling av Heimevernet. Muligheten er også tilstede for at de valgte å slippe her, etter å ha blitt møtt med intens luftvernild da de nærmet seg hovedstaden. Vanligvis ble minene sluppet fra 1500 ft, dvs. litt over 450 m, men i dette tilfellet har minene tydeligvis blitt sluppet fra en mye større høyde.

Den ene av minene som ble funnet i Leina. (Foto: Harald L. Hansen).

Hvor landet de?

I tillegg til i Svelvikstrømmen, landet det sikkert miner i fjorden flere steder mellom Svelvik og Rødtangen, samt på land på begge sider. Minene ble sluppet fra stor høyde i fallskjerm og kunne derfor drive med vinden over lengre strekninger. Denne helgen blåste det 4,3 m/s nede ved bakken fra nord-nordøst i området. Temperaturen i Svelvik var 1,8 °C midt på dagen og det var ingen snø.

Som i Leina, landet det også miner på land på den andre siden. Én rett utenfor veien mellom Rødtangen og Holmsbu og en annen på stien mellom Rødtangen og Holtnes gård. Én ble også funnet rett ved Brusrud gård innenfor Bekkestranda. Denne ble desarmert av noen tyskere dagen etter at den ble funnet og befinner seg fortsatt på gården!

I tillegg ble det på 90-tallet funnet en mine i forbindelse med utgraving av et byggefelt i Almedalen sør for Mulvika ved Holmestrand. Denne lå ikke langt fra gamle E18 og medførte i en periode at veien ble stengt.

Minene på Rødtangen

Det var ikke bare unggutter fra Berger som syntes at disse minene var interessante. I sin artikkel "Barndomsminner fra Rødtangen under krigen" skriver Erik Rosslund følgende:

Erling Pettersen var 16 år i 1944 og husker godt mineslippet. (Foto: Harald L. Hansen).

"Vi fikk erfare krigen også på Rødtangen. Vinteren 1944/1945 ble det sluppet miner i Drammensfjorden og noen falt på land her på Rødtangen. Én falt på venstre side av veien et stykke på vei mot Holmsbu. En annen falt på stien opp mot Holtnes. Vi ble nektet å gå på skolen, men til tross for dette sto broren min og Einar Zachariassen og så på at tyskerne med beskyttelsesdrakter og

avmagnetisert verktøy demonterte minen som lå ved veien. Minen som lå opp mot Holtnes, var knust. Her var Finn og Einar oppe og tok med seg en god del TNT (sprengstoff). Vi kalte det for minekrutt. Minene ble droppet med fallskjerm av strie i dyp bronsefarge. Fallskjermstrie sydde far både ryggsekker og rumpetasker av. Minene hadde en salt-pille, slik at de ikke eksploderte om de falt ned på land. Men kom de i saltvannet, tørte vannet opp pillen, og de kunne detonere etter en tid.» (Gjengitt med tillatelse)

Erik Rosslund minnes også at han litt senere opplevde en tysk minesveiper som detonerte en mine i sjøen, rett utenfor Rødtangen.

Dødelig utfall i Svelvikstrømmen

Tidligere samme høst, nærmere bestemt søndag 29. oktober ved 0:30-tiden ble det sluppet miner over fjorden og Svelvik. To av disse falt i Svelvik by og fire landet rett sør for byen. Én landet like ved uthusbygningen til Anders Eriksen, en annen i nærheten av husene til Anders Aasebø, en tredje falt i nærhetene husene til Birger Stensland og en fjerde på Tømmeråsjordet ikke langt fra Transportgruppe Todts kjøreskole. Befolkningen ble evakuert mens minene ble uskadeliggjort.

I januar 1945 gikk det danske skipet "Otto Pedersen" på en mine i fjorden, sør for strømmen. En dansk sjømann omkom og skipet måtte slepes inn på grunt vann i Solbergbukta.

*To av minene som ble sluppet over Svelvik. Den til venstre landet i hagen til Georg Andersen i Leina lørdag 11. november. Den andre, som står utstilt på Batteriøya, er fra slippet 29. oktober.
(Foto: Harald L. Hansen).*

En av minene fra dette slippet som ble funnet i skogen ble, etter at den var desarmert av tyske soldater, tatt vare på av Øivind Myhre fra Svelvik og senere plassert på Batteriøya, hvor den fortsatt står.

Hvor farlige var de?

I utgangspunktet utgjorde nok ikke de minene som ble sluppet på land noen stor risiko dersom man visste hvordan de skulle behandles for at de skulle uskadeliggjøres. Dette visste naturlig nok ikke de to ungguttene fra Berger - og ei heller ikke de unge herrer på Rødtangen. Minene inneholdt en saltpille som ble løst opp når minene falt i sjøen. Dette førte til at minene ble armert, og en eksplosjon kunne derfor utløses, enten akustisk eller magnetisk.

Dette skjedde naturlig nok ikke på land, men dersom minene hadde falt på fjellgrunn og blitt ødelagt, kunne dette medføre at armeringsmekanismer i minen hadde blitt aktivert, noe som kunne føre til eksplosjon dersom minen ble påvirket av eksterne krefter.

Det kunne også være fare for at minene hadde installert en anti rydde-mekanisme, elektrisk eller mekanisk, som ville bli aktivert dersom noen forsøkte å desarmere minen. Dette var heldigvis ikke tilfelle med de fleste minene som ble sluppet i slutten av krigen (Kilde: Pensjonert våpenoffiser Erik Fundingsrud).

For spesielt interesserte

De fleste av de minene som ble benyttet av RAF mot slutten av krigen, var av typen A Mk VI som var ment å erstatte A Mk I -IV. Den hadde en akustisk-magnetisk utløsermekanisme. Vekten var over 900 kg, hvorav sprengstoffet utgjorde 454 kg amatol eller 499 kg minol.

På grunn av mangel på TNT og RDX (Syklonitt), benyttet man mot slutten av krigen 50/50 ammonium nitrat og TNT (amatol) i sprengladningene. Dette var i utgangspunktet et lavkvalitetssprengstoff, men det ble senere forbedret med tillegg av 20% aluminium for å produsere minol. Om sprengstoffet krystalliseres, kan det føre til ukontrollerte eksplosjoner.

KILDER:

Øivind Myhre

Pensjonert våpenoffiser Erik Fundingsrud

Erik Rosslund, Rødtangen

www.navweaps.com/Weapons/WAMBR_Mines.php

Harald L. Hansen (f. 1947) er født og oppvokst på Berger. Flyttet fra stedet i 1967, da han jobbet en periode i norsk- og internasjonal shipping. Han flyttet tilbake til barndomshjemmet i 1997. Hansen er i dag pensjonist. Han er styremedlem i Berger Historielag og medlem av årbokkomiteen.